

OBRAZOVANJE U OBRтниШТВU

Dražen Maksimović
Obrtničko učilište, Zagreb, Hrvatska
ravnatelj@obrtnicko-uciliste.hr

Sažetak – *Obrazovanje u obrtništvu ne možemo gledati kao otok, već kao dio strukovnog obrazovanja i obrazovanja odraslih u Republici Hrvatskoj. Utjecaj na obrazovanje u obrtništvu kreće od potrebnih kompetencija proizišlih iz potreba tržišta za kadrovima koji će se osposobiti za bezbolan ulazak na posao. Stoga je vrlo bitno vidjeti što nam nudi strukovno obrazovanje općenito, na što treba obratiti pažnju glede povećanja kvalitete, uloga nastavnika-trenera, materijalni uvjeti. Kakav utjecaj na obrazovanje ima uloga tržišta rada i njegove asocijacije? Uloga Hrvatske obrtničke komore u obrazovnim procesima ima veliku važnost i kompetencije te pojačava te kompetencije na pružatelje usluga u obrazovanju odraslih za potrebe obrtništva radi povećanja kvalitete obrazovanja u obrtništvu.*

Ključne riječi: *strukovno obrazovanje, obrazovanje u obrtništvu, nastavnik-trener, uvjeti za obrazovanje naučnika i odraslih*

Uvod

Strukturne promjene na tržištu rada, uzrokovane procesima transformacije rezultiraju visokom nezaposlenošću i istovremenim nedostatkom stručnih kadrova. Nezaposlenost pogađa prije svega mlade. U području trogodišnjeg strukovnog obrazovanja prisutno je niz problema. Tu spadaju nedostatak prohodnosti u formalnom obrazovnom sustavu, nedostatna kvaliteta i atraktivnost obrazovanja, te nedostatak upravo onih kvalifikacija koje se mogu prilagođavati promjenjivim potrebama malih i srednjih poduzeća (glavni problem). Osim mladih koji tek stječu nove vještine, problem se može i proširiti na odrasle. Posao ne gube samo radnici, već i poslodavci. Jedan od bitnih razloga je i neusklađenost potrebnih vještina koje se pokazuju potrebnim za nove izazove na tržištu. Da bi se kvalitetnije sagledao problem, osim domaćih rasprava, bitno je sagledati i određena vanjska iskustva.

U međunarodnim diskusijama strukovnog obrazovanja, centri kompetencija predstavljaju mogući oblik razvoja škola. Pored pojmova kao što su "Regionalni

centri strukovnog obrazovanja”, “Uporišne točke strukovne škole” ili “Regionalni centri strukovnog obrazovanja i servisni centri” postoje i druge mogućnosti oblikovanja jedne strukovne škole. Međutim, svi ti pojmovi imaju i jednu zajedničku stvar: prije njihove primjene, svi pojmovi se moraju definirati. Naziv pojma definira se putem zadataka.

Predstojeće točke moraju se razjasniti i usuglasiti. Rezultati usuglašavanja će na kraju definirati oblik centra kompetencija:

Uloga škole u regiji i njena predodžba o samoj sebi

1. Organiziranje škole kao uzora (načelo škole / Corporate Identity) i njihova primjena u svim aspektima te škole
 “Strukovna škola kao kompetentni regionalni centar strukovnog obrazovanja i usavršavanja – centar suradnje i servisni centar unutar jedne grupe usporedivih zanimanja”
2. Implementiranje djelotvornih gremija za suradnju npr. *okrugli stolovi strukovnog obrazovanja* radi suradnje s gospodarstvom i regionalnom upravom kao i društava za razvoj (ukoliko postoje) i zavoda za zapošljavanje.
3. Uvezivanje škola u mrežni sustav s tvrtkama i ostalim strukovno-obrazovnim ustanovama (aktivna i vodeća uloga u mrežnom sustavu).
4. Preuzimanje savjetodavnih zadataka radi savjetovanja ostalih nositelja strukovnog obrazovanja u regiji.
5. Doprinos škole za gospodarski razvoj regije putem:
 - a. Poticajima za inovacije u poduzećima i upravama;
 - b. Stavljanjem na raspolaganje savjetodavne usluge za poduzeća i uprave (škola kao regionalno mjesto za prijenos znanja iz tehnologije);
 - c. Ponudama savjetodavnog i informacijskog karaktera za roditelje i (buduće) učenike (obrazovno savjetovanje, profesionalna informacija i orijentacija).

Unutarnje oblikovanje škole

6. Regionalna sposobnost da obrazovanje i zanimanja ažurira shodno promjenama na tržištu i njena mogućnost slobodnog djelovanja pri oblikovanju unutarnje strukture škole.
7. Mogućnost škole da samostalno sklapa ugovore pri:
 - a. Zapošljavanju osoblja poduzeća, također i za kratkoročni rad;
 - b. Kooperacijskim odnosima sa poduzećima i privatnim školskim ustanovama i uz plaćanje novčane naknade (npr. kupnja strojeva ili novčana naknada za provedeni sat u radionici poduzeća radi obučavanja naučnika kao i za obuku od strane stručnjaka radionice, odgovornost za proračun);
 - c. Plasiranju školskih radova na tržište i ponovno ulaganje dobiti u školu.
8. Mogućnost kalkulacije troškova za školske radove uzimajući u obzir dugoročni opstanak.

9. Sloboda djelovanja pri izradi koncepta za usavršavanje osoblja i vodećih instrumenata.
10. Spremnost i podrška pri usavršavanju pedagoškog osoblja kao institucionaliziranom dijelu menadžmenta osoblja.
11. Izgradnja i očuvanje struktura *menadžmenta* i popunjavanje menadžmentskih pozicija.

Oblikovanje procesa učenja

12. Oblikovanje procesa učenja usmjerit će se na radne procese poduzeća.
13. Preuzimanje i provedba tečaja za daljnje usavršavanje na područja kompetencija. strukovnih škola za majstorsko obrazovanje i prilagođeno usavršavanje za nezaposlene i za osobe kojima prijeti nezaposlenost u izučenom zanimanju.
14. Obrazovanje u zajedničkoj suradnji sa ostalim ponuđačima obrazovanja unutar regije, a pogotovo sa poduzećima odnosno njihovim stručnjacima radi obuke u školi (zajedničko korištenje znanja regionalnog osoblja i tehničkih mogućnosti).

Nastavnici-treneri

Ključnu ulogu u strukovnom obrazovanju imaju nastavnici. Stoga izuzetnu pozornost treba stvoriti prema izvršiteljima prijenosa, usmjeravanja i kontrole treninga koji se vrše unutar strukovnog obrazovnog sustava. Nastavnik je osnovna karika u povezivanju modernih tehnologija koje se nalaze u tržišnoj okolini, bile one prisutne u trgovini, uslugama, proizvodnji, turizmu ili npr. medicini. Ne možemo više u ovom trenutku govoriti o tradicionalnom načinu poučavanja, već se moramo okrenuti prema učeniku. Učenika smatramo u širem smislu od trenera-nastavnika, preko srednjoškolskih naučnika i učenika do odraslih polaznika. Nastavnika-trenera ovdje spominjem kao i učenika, jer smatram da je taj dio itekako zanemaren. U svijetu se dešavaju promijene strelovitom brzinom, a realno je očekivati da ogromni sustavi kao obrazovni sustav nema mogućnosti pratiti u potpunosti takove promijene i slati nastavnike-trenere na stalna usavršavanja. Također postoji i realan problem opreme na kojoj treba raditi u obrazovnom sustavu, no sada je riječ o nastavnicima. Da bi se ublažio postojeći problem itekako je bitno povezati postojeće privredne resurse sa obrazovnim sustavom. Pošto zbog glomaznosti sustava nije u najboljoj mjeri to moguće iskoristiti u srednjoškolskim kurikulumima, trebamo iskoristiti postojeće pozitivne zakonske propise, te preko osposobljavanja i usavršavanja postići nove stručne kompetencije trenera-nastavnika. Svakako treba uzeti u obzir i informalno-neformalno stečene kompetencije te ih unutar treninga koje organizira još uvijek postojeća Agencija za obrazovanje odraslih poboljšati i kvalitetnije pripremiti za izvođenje treninga. Takovi nastavnici mogu se naći i unutar postojećeg srednjoškolskog sustava, ali što je bitno i unutar gospodarstva. Nastavnici-treneri iz gospo-

darstva su također izuzetno značajni, jer imaju najčešće vrlo jake strukovne kompetencije koje su izgradili u tržišnoj utakmici. Dosadašnje iskustvo govori da je za učenike vrlo interesantna kombinacija *gospodarstvenih* i *školskih* trenera, jer od te kombinacije dobivamo kvalitetan pedagoško-strukovni nastavno-trenerski kadar za jasan i kvalitetan prijenos kompetencija prema učenicima. Također još jednom treba naglasiti da je kurikulum u strukovnom obrazovanju vrlo živa materija te se može i mora mijenjati kontinuirano uz stalno usavršavanje nastavnika-trenera.

Materijalni uvjeti

Osim nastavnika, u strukovnom obrazovanju je izuzetno važno područje materijalni preduvjet za odvijanje nastave. Za kvalitetan trening u bilo kojem privrednom sektoru bitno je učenike – polaznike pripremiti za realnu sredinu koja se uvjetuje tržišnim okolnostima. Potrebno je naglasiti da se *treninzi* tj. strukovna nastava ne mogu raditi samo sa prezentacijom ili nastavom u razredu. Za kvalitetnu pripremu učenika prema tržištu rada izuzetno je korisno simulirati radne uvijete i radnu okolinu u kojoj će se taj učenik naći nakon završenog treninga tj. obrazovanja.

Učenici strukovnih škola čine 70 % srednjoškolske populacije u Republici Hrvatskoj. U svrhu promoviranja njihovih kompetencija, izrazito valja obratiti pažnju na prethodne elemente.

Tržište reagira na određene potrebe i asocijacije kao što su razne udruge poslodavaca imaju potrebe ovakvog tipa. Jedan od najboljih primjera je Hrvatska obrtnička komora koja u svojoj hijerarhiji proizlazi kao krovna organizacija obrtnika. Hrvatska obrtnička komora je najznačajnija gospodarska asocijacija u Hrvatskoj, sa brojnim članstvom (oko 100.000), koje zajedno sa svojim zaposlenicima (230.000) čini gotovo četvrtinu ukupno zaposlenih u Republici Hrvatskoj. Ima 20 područnih obrtničkih komora i 116 udruženja obrtnika, koji djeluju u svim županijama i većim gradovima i mjestima, čini razgranatu i snažnu obrtničku mrežu u cijeloj zemlji.

Zadaci Hrvatske obrtničke komore su: promicanje obrta i obrtništva, zastupanje interesa obrtnika pred državnim tijelima u oblikovanju gospodarskog sustava, davanje mišljenja i prijedloga državnim tijelima kod donošenja zakona u području obrtništva, osnutak povjerenstava za polaganje pomoćničkih i majstorskih ispita, djelovanje obrtnika, osnutak arbitražnog vijeća, vođenje knjige obrtnika, vođenje evidencije ugovora o nauku, pružanje pomoći obrtnicima prilikom osnutka i poslovanja obrta, obavljanje drugih zadataka određenih zakonom i statutom Hrvatske obrtničke komore.

U okviru Zakonom o obrtu utvrđenih zadaća Hrvatska obrtnička komora skrbi o obrazovanju svojih kadrova i to naročito: provođenjem redovitog obrazovanja na srednjoškolskoj razini i daljnjeg usavršavanja obrtnika i potencijalnih obrtnika u okviru cjeloživotne izobrazbe. Odjel za obrazovanje ekipiran je tako, da može osigurati pružanje obrazovnih usluga na cijelom području Hrvatske. U suradnji s

obrtničkim školama i nadležnim ministarstvima u oblasti strukovne izobrazbe Odjel provodi zakonom i podzakonskim aktima propisane mu aktivnosti, i to prije svega u području redovnog sustava obrazovanja za potrebe obrtništva gdje naročito skrbi o licenciranju obrta, upisima učenika, praktičnom dijelu naukovanja, organizaciji i provođenju kontrolnih i pomoćničkih ispita.

Kako bi se pridobio što veći broj učenika za upis u obrtnička zanimanja Hrvatska obrtnička komora veliku pažnju poklanja promidžbenim aktivnostima u okviru kojih je najznačajnija manifestacija *Želim biti majstor* koja se svake godine tradicionalno održava kao promocija obrtničkih zanimanja.

U okviru daljnjeg obrazovanja za potrebe obrtništva Odjel za obrazovanje skrbi o provedbi majstorskih ispita (imenuje ispitne komisije, obavlja uvid u provođenje ispita i izdaje majstorske diplome), provedbi ispita o stručnoj osposobljenosti kao i o svim oblicima prekvalifikacija u obrtnička zanimanja.

Kako bi se što kvalitetnije izvodila nastava u obrtničkim radionicama organiziraju se tečajevi iz radne pedagogije za majstore – stručne učitelje s priznatim majstorskim statusom a u okviru biblioteke “Majstor” osiguravaju potrebni udžbenici i priručnici za moderno i učinkovito izvođenje nastavnog procesa.

Značajni poslovi Odjela za obrazovanje vezani su uz suradnju s nadležnim tijelima državne uprave, institucijama i udrugama u zemlji i inozemstvu u svrhu razmjene međusobnih iskustava i daljnjeg poticanja strukovne izobrazbe.

Majstorska zvanja su vrlo cijenjena u Hrvatskoj i u Europi, a stječu se polaganjem majstorskog ispita. Majstorski ispiti su državno priznati ispiti, regulirani Zakonom o obrtu i Pravilnikom o postupku i načinu polaganja majstorskog ispita, te ispita o stručnoj osposobljenosti (NN 88/02)., a mogu se polagati za zvanja s liste vezanih obrta, čije je programe donio ministar nadležan za gospodarstvo

Da bi obrazovne zadatke Komora obavljala što kvalitetnije, veliku pažnju pridaje obrazovanju odraslih. Vrlo je bitno naglasiti priznavanje informalno i neformalno stečenih znanja koje polaznici “donose sa sobom” radeći u zanimanjima za koje prijavljuju ispite od dvije godine na više. Također postoji katalog, koji vrlo precizno određuju potrebne kompetencije, koje polaznici trebaju imati da bi ostvarili kvalifikaciju majstora. Ta kvalifikacija im donosi nekoliko bitnih pogodnosti. Majstorsko zvanje omogućuje polaznicima otvaranje vlastitog poduzetništva, omogućuje im također veću kvalifikaciju prema budućem kvalifikacijskom okviru, a i veću sigurnost potrošača u naručenu uslugu ili proizvod. Osim majstorskog zvanja, kroz obrtnički sustav omogućuje je ostvarenje kompetencije za jednostavnija zanimanja polaganjem stručne osposobljenosti. Time polaznici mogu također svoja neformalna i informalno stečena znanja pokazati na ispitu koji potvrđuje polaznikove kompetencije za otvaranje određenog obrta za koje su potrebne nešto manje vještine i znanja od “majstorskih”. Da bi se taj proces što kvalitetnije obavljao postoji mogućnost pripreme za postojeća majstorska zanimanja, u kojem polaznici mogu birati module pripreme za koje smatraju da su im neophodni, ili se mogu uključiti

u kompletnu pripremu za gore navedene ispite. Ovaj dio posla za Komoru mogu odrađivati specijalizirane ustanove za obrazovanje odraslih.

Prilikom toga ustanove bi trebale itekako voditi brigu da se prilikom pripreme vodi briga specifičnost potreba kandidata. Tako se treba provoditi više oblik treninga nego nastave, a pritom uvažavati specifičnosti i svakog zanimanja, ali i polaznika. Kandidati koji se javljaju za ove oblike nastave izgubili su tokom vremena obrazovne navike i vrlo je bitno da nastava bude tip treninga ili radionice. Time dobivamo polaznike koji neće “spavati”, efekt nastave-treninga će se pokazati između ostalog na tržištu s kojeg ti polaznici dolaze.

Objektivna poteškoća je da se na ovaj tip obrazovanja javljaju polaznici koji imaju radni odnos u malom poduzetništvu, tj. najčešće obrtništvu. U ovom tipu poduzetništva imamo vrlo često jednog ili dva zaposlenika unutar tvrtke, pa ukoliko obrazovne aktivnosti traju tijekom radnog vremena, produktivnost te tvrtke je ili 0% ili 50% što je u trenutnim okolnostima nemoguće za malog poduzetnika. Stoga je vrlo bitno, osim obrazovnih modula, iznaći pravilan izbor vremena odvijanja priprema za polaznike. To su najčešće večernji sati (između 18 do 22 sata), čime nastavnik-trener ima izuzetno značajnu ulogu da tom polazniku učini njegov dolazak na nastavu zanimljivim i korisnim. Do sada se to uspijevalo, ali su se ustvrdile i određene manjkavosti. Tako npr. imamo područja u Republici Hrvatskoj, gdje nema mogućnosti priprema za polaznike ovog tipa obrazovanja, što se pokušava popraviti u suradnji sa Ministarstvom gospodarstva, Zavodom za zapošljavanje i fondovima EU. To je izuzetno bitno, jer time omogućavamo jednake uvjet obrazovanja odraslih u obrtničkom sustavu u cijeloj zemlji. Ono čemu se teži je i poboljšavanju strukovnih kompetencija, a dobar primjer organiziranosti dolazi nam iz Njemačke.

Pripreme za majstorske ispite vrše centri kao što je centar u Wiesbaden-u u dogovoru sa cehovima. Cehovi iskazuju potrebu za kompetencijama koje trebaju iskazati majstori na majstorskom ispitu, Komora “prikuplja” obrazovne potrebe i šalje podatke u Hannover na institut. Institut pristupa znanstvenim metodama u obradi prikupljenih podataka i kreira kurikulum za provođenje priprema i zadataka na majstorskom ispitu, a centar npr. u Wiesbaden-u unosi svoju kreativnost i provodi zadane programe koji kasnije rezultiraju priznatim usavršavanjima za buduće majstore, kao i priznatim kompetencijama koje na tržištu rada dobivaju veliki značaj. Time se osigurava standard zanimanja, preferira kvaliteta izvršene usluge ili proizvoda, što ima za posljedicu i priznavanje određenih povlastica od davanja garancije, ugovora sa osiguranjima, kvalitetu izvršenog posla. Uvijek se provode evaluacije unutar sustava, vrše se analize i sustav nije “tromo” tijelo veće se prilagođava potrebama tržišta. U tome veliku ulogu ima Komora, koja određuje potrebe i predlaže zakonska rješenja da bi se ljudi zaposleni unutar sustava štitili postignutim certifikatima za sva pojedina zanimanja.

Moram napomenuti da dobar dio ovog lanca u Hrvatskoj postoji, ali uvođenjem viših standarda u sustav obrazovanja dobiti će se na kraju veće kompetencije korisnika obrazovanja, u ovom slučaju obrtnika i malih poduzetnika.

Zaključak

Stoga obrazovanje u obrtništvu ima za cilj pripremu poduzetnika i radnika u poduzetništvu za što kvalitetniji nastup na tržištu uz veliku društvenu odgovornost.

INTERNET IZVORI

www.hok.hr

www.mingorp.hr

www.hgk.hr

www.aoo.hr

www.aso.hr

EDUCATION IN THE TRADES

Dražen Maksimović

***Summary** – Education in the trades can not be seen as an “island”, but as part of vocational and adult education in Croatia. The impact on education in crafts ranging from the necessary competencies arising from the market need for cadres to be prepared for a painless entry into the job. It is therefore very important to see what we offer vocational training in general, what should be observed regarding the increase in quality, the role of teacher-trainers, material conditions. What kind of impact on education has the role of labor market and its associations. The role of Croatian Chamber of Crafts in the educational process is of great importance and competence, and enhances the competence of service providers in adult education for the trades in order to increase the quality of education in the trades.*

***Key words:** vocational education, in crafts, teacher-trainer, conditions for apprentices and adult*